

ՀՏԴ 372.03

DOI: 10.53068/25792997-2024.3.13-51

ԴԻԴԱԿՏԻԿ ՍԿՉԲՈՒՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՐԵՔ ԳԻՏԱԿԱՆ ՃՅՈՒՂԵՐԻ ԼՈՒՅՍԻ ՆԵՐՔՈ

*Ֆ. Գ. Ղազարյան, Է. Զ. Մարտիրոսյան
Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի
պետական ինստիտուտ, Երևան, Հայաստան*

Առանցքային բառեր: Դիդակտիկա, ուսուցման սկզբունքներ, մանկավարժություն, ֆիզիկական դաստիարակություն, դասագիրք, սպորտային պատրաստություն:

Հետազոտության արդիականություն: Մարդկային գործունեության մեջ ուսուցումն ունի կարևոր նշանակություն. այն մշտապես եղել է բոլոր պատմական ժամանակաշրջաններում (Я. А. Коменский, Л. В. Занков, Б. Т. Лихачев, М. А. Данилов, М. Н. Скаткин, Л. Клигберг, В. Оконь, Հ. Գ. Քարամյան): Սակայն համաշխարհային մանկավարժական մտքի զարգացմանը զուգընթաց ուսուցումը հատուկ գիտական ուսումնասիրման և հիմնավորման առարկա դարձավ հատկապես Յու. Ա. Կոմենսկու «Մեծ դիդակտիկա» աշխատությունից հետո [4]: «Դիդակտիկա» տերմինը արդեն օգտագործվել է 17-րդ դարում: Այն դիտարկվում էր որպես մանկավարժության մի մաս, որն զբաղվում էր ուսուցման հարցերով: Այն ժամանակ իմաստավորվում էր, որ ուսուցման գործընթացի արդյունավետությունն ապահովվում է, եթե այստեղ կիրառված են հատուկ դիդակտիկական սկզբունքները:

Մանկավարժության պատմությունը վկայում է, որ տարբեր ժամանակների ու տարբեր երկրների մանկավարժները ու մտավորականները մշտապես ձգտել են՝ որոշելու ուսուցման դիդակտիկական սկզբունքները, որոնք նպաստում են կրթական գործընթացի հաջող իրականացմանը: Ընդհանուր դիդակտիկայի սկզբունքների որոշման առաջին փորձերը նախաձեռնել է Յու. Ա. Կոմենսկին (1592-1670)՝ բնահամապատասխանության սկզբունքը, Ֆ. Ա. Դիստերվեզը (1790-1866)՝ կուլտուրայի համապատասխանության սկզբունքը, Կ. Դ. Ուշինսկին (1824-1870)՝ մատչելիություն, կայունություն և աստիճականության սկզբունքները:

Դաստիարակության մասին գիտությունում «սկզբունք» են անվանում ուսուցման և դաստիարակության ընդհանուր օրինաչափություններն արտացոլող առավել կարևոր տեսամեթոդական դրույթները, ձևերը ու մեթոդները, այդ թվում՝ ֆիզիկական դաստիարակության և սպորտային պատրաստության ոլորտում: Ուսուցման սկզբունքները դրանք ուսումնական գործընթացի՝ որպես դիդակտիկայի կատեգորիա, կազմակերպման ընդհանուր նորմերն են [13]: Օրենքները և

օրինաչափությունները տեսական հիմք են ծառայում՝ մշակելու ուսուցման սկզբունքներ և դրանք մանկավարժական գործունեության մեջ իրականացնելու համար: Շատ մանկավարժական օրինաչափություններ այնքան բազմակողմ են, որ դրանցից դուրս է բերվում ոչ թե մեկ, այլ մի քանի սկզբունքներ [2, 16]: Մանկավարժական գործընթացի ամբողջական համատեքստում առանձնացվում է երկու խումբ սկզբունքներ՝ մանկավարժական գործընթացի կազմակերպման և ուսուցանվողների գործունեության ղեկավարման [14]:

Դասական մանկավարժությունում դաստիարակության և կրթության ընդհանուր սկզբունքներին են դասվում, ինչպես հայտնի է գիտակցականության ու ակտիվության, գննականության, մատչելիության ու անհատականության սկզբունքները [11, 15]: Ընդունված է դրանք անվանել ընդհանուր մեթոդական սկզբունքներ, որոնք հաստատվեցին և ֆիզիկական դաստիարակության ու սպորտային պատրաստության մեթոդիկայում՝ որպես մանկավարժական գործընթացի ձևերից մեկը: Սակայն, այստեղ այդ սկզբունքները ստանում են նոր յուրահատուկ բովանդակություն և դրսևորում:

Ուսուցման սկզբունքներն ունեն պատմական բնույթ, արտացոլվում են որոշակի պահանջմունքներ: Կյանքի փոփոխությունների, սոցիալտնտեսական

պայմանների ազդեցության ներքո, բնականաբար փոխվում են ուսուցման սկզբունքները [9]: Որոշ սկզբունքներ կորցնում են իրենց իմաստը, օրինակ՝ կոմունիստական դաստիարակության սկզբունքները, և դրանց փոխարեն երևան են գալիս նորերը:

Գիտամեթոդական գրականության վերլուծությունը հնարավորություն է ընձեռում կատարելու որոշակի ամփոփումներ: Լեհ դիդակտ Վ. Օկոնի արդարացի բնորոշմամբ ուսուցման սկզբունքները՝ դրանք դիդակտիկայի առավել վիճելի բնագավառն է, այստեղ առկա են վիճելի հակասական կարծիքներ [12]: Դիդակտիկ սկզբունքները դեռևս չեն ստացել իրենց վերջնական լուծումը, չեն որոշվել դրանց անվանացանկի մշակման ելադիրքերը, քանակը, բնորոշումները [9, 10]: Բացակայում է միասնական կարծիք՝ ուսուցման սկզբունքների բնորոշման վերաբերյալ, առկա են մանկավարժների ոչ միատեսակ ու հակասական կարծիքներ [6]:

Այդ տեսակետից դիդակտիկայի սկզբունքները դիտարկվել ու վերլուծվել են գիտական երեք ուղղությունների՝ ընդհանուր մանկավարժության, ֆիզիկական դաստիարակության, սպորտային մանկավարժության լույսի ներքո:

Հետազոտության նպատակը և խնդիրները: Հետազոտության նպատակն է՝ դիդակտիկ սկզբունքների ռետրոսպեկտիվ վերլուծությունը, իսկ խնդիրը՝ որոշել դրանց գերակա նշանակությունը երեք ուսումնական առարկաներում՝ ընդհանուր

մանկավարժություն, ֆիզիկական դաստիարակության տեսություն և մեթոդիկա և սպորտային պատրաստություն:

Հետազոտության մեթոդները և կազմակերպումը: Հետազոտության հիմնական մեթոդներն են՝ պատմատեսական և տրամաբանական վերլուծությունը, գոյություն ունեցող ու մատչելի գիտամեթոդական գրական աղբյուրների քննարկման և ընդհանրացման էմպիրիկ մեթոդները: Ուսումնասիրվել են մի քանի հարյուր ինֆորմացիայի աղբյուրներ՝ մենագրություններ, տեղեկատուներ, հանրագիտարաններ, դասագրքեր ու ուսումնամեթոդական ձեռնարկներ՝ մանկավարժությունից, ֆիզիկական դաստիարակության տեսությունից:

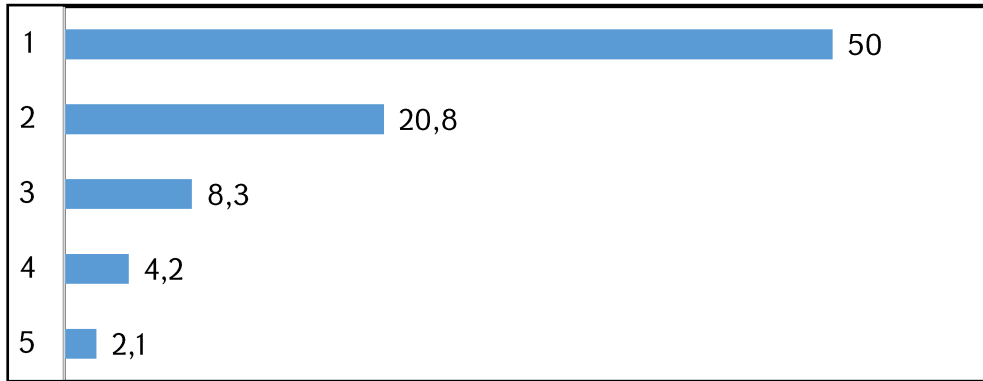
Հետազոտության արդյունքները: Գրական աղբյուրների ուսումնասիրությունը և ընդհանրացումը հնարավորություն ընձեռեց առանձնացնել դիդակտիկ սկզբունքների նշանակման հեղինակային եզրույթներ (Տրամագիր 1):

Պարզվեց, որ երեք գիտական ուղղությունների դասագրքերի և ուսումնական ձեռնարկների հեղինակների առաջին խումբ 50 տոկոսը «դիդակտիկ սկզբունքներ» անվանում են որպես «ուսուցման սկզբունքներ»: Հեղինակների

երկրորդ խումբը՝ ընդհանուր մանկավարժություն և տարբեր մարզաձևերի դասագրքերի հեղինակները (20,8 %) հակված են ուսուցման սկզբունքներն անվանել «դիդակտիկ սկզբունքներ»: Երրորդ խումբը՝ ֆիզիկական դաստիարակություն տեսություն և մեթոդիկայի և սպորտային պատրաստություն հրատարակումների հեղինակները (8,3 %) ուսուցման սկզբունքները սահմանել՝ որպես «մեթոդական սկզբունքներ»:

Ի դեպ, բացահայտվել են և այնպիսի տերմինաբանական նշանակումներ, ինչպիսիք են՝ «ուսուցման ու դաստիարակության սկզբունքներ», «ֆիզիկական դաստիարակության մեթոդիկայի սկզբունքներ», «ընդհանուր մեթոդական սկզբունքներ», որոնց չափաբաժինը կազմում է 4,2 տոկոս:

Առանձին հեղինակներ նախապատվությունը տալիս են այնպիսի տերմինաբանական հասկացություններին, ինչպիսիք են՝ «ուսումնական գործընթացի կազմակերպման մանկավարժական սկզբունքներ», «ուսուցման և մարզման սկզբունքներ», «ֆիզիկական դաստիարակության սկզբունքներ»:

Տրամագիր 1. Դիդակտիկական սկզբունքների հեղինակային տերմինաբանական նշանակումները՝

1.ուսուցման՝ 50 տոկոս, 2. դիդակտիկան՝ 20,8 տոկոս, 3. մեթոդիկան՝ 8,3 տոկոս, 4.ուսուցման և դաստիարակության, ֆիզիկական դաստիարակության մեթոդիկայի, ընդհանուր մեթոդական՝ 4,2 տոկոս, 5. մանկավարժական, ուսումնական գործընթացի կառուցման, ուսուցման և մարզման, ֆիզիկական դաստիարակության՝ 2,1 տոկոս

Վերոհիշյալ հիման վրա կարելի է եզրակացնել, որ ավելի ճիշտ և տեղին օգտագործել այնպիսի տերմինաբանական հասկացություններ, ինչպիսիք են՝ «ուսուցման սկզբունքներ», «դիդակտիկ սկզբունքներ» և «ուսուցման մեթոդական սկզբունքներ»:

Հեղինակների գերակշռող մեծամասնությունը շատ կարևոր դիդակտիկական սկզբունքներին են վերաբերում, օրինակ՝ «ուսուցման դաստիարակչական բնույթը» [9, 13, В. В. Белинович 1958; В.В. Белорусова, И. Н. Решетень 1986; К. Sosniski 1948; Հ. Մ. Մախչանյան, Ա. Ս. Մանուկյան, 1997]:

Տարբեր առարկաներից գիտամեթոդական գրականության աղբյուրների ուսումնասիրման արդյունքում բացահայտվեցին դիդակտիկական սկզբունքների բնորոշման 6 բառակապակցություններ:

Դրանց են վերաբերում՝ «սիստեմայնություն-սիստեմայնություն և հաջորդականություն», «գիտակցականություն-գիտակցականություն և ակտիվություն», «մատչելիություն-մատչելիություն և անհատականացման», «հաջորդականություն-հաջորդականություն և սիստեմայնություն», «պահանջների աստիճանական բարձրացման-առաջադեմ», «տեսություն և պրակտիկայի կապի-ուսուցման և պրակտիկայի կապի-ուսուցումը և կյանքի կապի»:

Հատուկ ուշադրության է արժանի մասնագետների կարծիքը՝ առանձնացվող դիդակտիկական սկզբունքների քանակի և դրանց գերակայող նշանակության վերաբերյալ: 1-ին աղյուսակից երևում է, որ դասական դիդակտիկայում առանձնացվում են մինչև 9 ուսուցման սկզբունքներ, իսկ գերակայող են հա-

մարվում դրանց 6-7-ը (մինչև 60 տոկոս):

Աղյուսակ 1

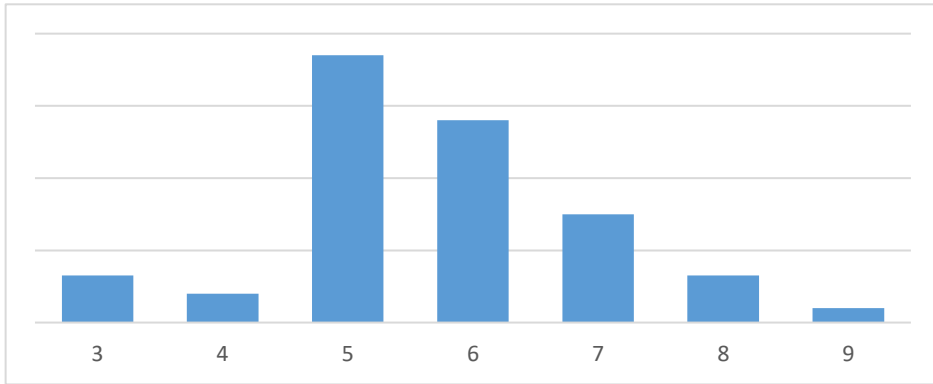
Տարբեր առարկաների դասագրքերի հեղինակների կողմից առանձնացված դիդակտիկական սկզբունքների քանակը փոկոսով

Սկզբունքների քանակը / Գիտական ուղղությունները	3	4	5	6	7	8	9
Ընդհանուր մանկավարժություն			17,6	35,3	29,4	17,6	
Ֆիզիկական դաստիարակություն	13,3		60,0	20,0			6,7
Սպորտային մանկավարժություն	7,1	14,3	35,7	28,6	14,3		
Ընդամենը	6,5	4,3	36,9	28,3	15,2	6,5	2,2

Նրանց միջև առկա է սերտ կապ, մեկի խախտումը բերում է մյուսի խախտմանը: Դրանք գիտակցության և ակտիվության, մատչելիության, գիտականության, դաստիարակող ուսուցման սկզբունքներն են: Ֆիզիկական դաստիարակության տեսության և մեթոդիկայի ներկայացուցիչները մատնանշում են 3-9 սկզբունքներ, իսկ գերակայող են համարվում 5 կամ 60 տոկոսը (գիտակցականություն-ակտիվություն, զննականություն, սիստեմայնություն, կայունություն, մատչելիություն, պահանջների աստիճանական աճ):

նշում են 3-7 սկզբունքներ, իսկ առավել կարևորում են 5-6 կամ 28,6-35,7 տոկոսը (գիտակցականություն-ակտիվություն, զննականություն, սիստեմայնություն, կայունություն, մատչելիություն, պահանջների աստիճանական աճ):

Այսպիսով՝ ամփոփելով երեք գիտական ճյուղերի դասագրքերը և ուսումնական ձեռնարկները, կարելի է եզրակացնել, որ 36,9 տոկոս դեպքերում գերակայող են 5, իսկ 28,3 տոկոսի՝ 6 դիդակտիկական սկզբունքներ: Առավել պատկերավոր է դա դիտարկել 2-րդ տրամագրում:

Տրամագիր 2. Գերակայող դիդակտիկական սկզբունքների բնութագիրը

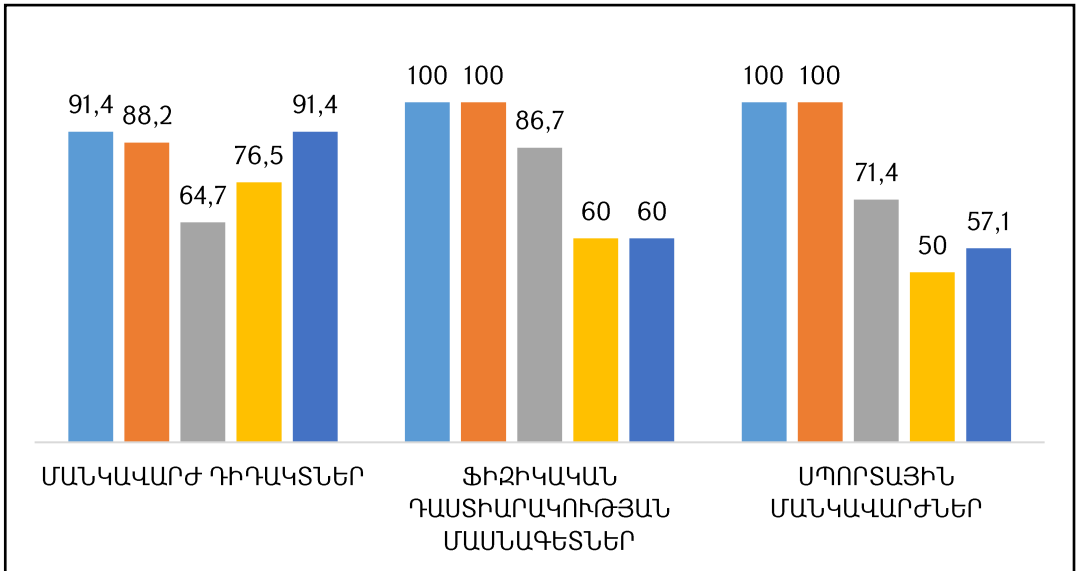
Բացահայտվել է, որ առավել ցածր վարկանիշ ունեն այնպիսի դիդակտիկական սկզբունքներ, ինչպիսիք են՝ դինամիկությունը [8], ուսուցչի առաջատար դերը [6], անհատական և կոլեկտիվ ուսուցման ձևերի ռացիոնալ զուգակցման [13], պարապողների տարիքային առանձնահատկությունների հաշվառումը [14], արդյունավետությունը [12], պրոբլեմայնությունը [16], գիտելիքների օպերատիվությունը [10], մարդու մեջ դրականի վրա հենվելը [5], կիրառական ուղղվածություն [7]:

Մենք չենք կիսում որոշ հեղինակների կարծիքն այն մասին, որ առողջարարական ուղղվածությունը և բազմակողմանիությունը դրանք ուսուցման դիդակտիկական սկզբունքներ չեն [7]: Կամ ինչ է նշանակում և մեկնաբանվում «ուսուցման բուն դիդակտիկական սկզբունք» հասկացությունը:

Փորձ է արվել նաև դիտարկել առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունեցող հինգ դիդակտիկական սկզբունքների հարաբերակցություններ երեք գիտական ուղղությունների լուսի ներքո (Տրամագիր 3):

Ուշագրավ է, որ երեք խմբի բոլոր հեղինակները առավելությունը և նախապատվությունը տալիս են գիտակցականություն և ակտիվության սկզբունքին, իսկ մանկավարժ-դիդակտները նաև կայունության սկզբունքին (94,1-100տոկոս):

Փոքր ինչ ցածր է սիստեմայնության (64,7 տոկոս) ընդհանուր մանկավարժություն դասագրքերի հեղինակների և մատչելիության և կայունության (50-60 տոկոս) ֆիզիկական դաստիարակության տարբեր մարզաձևերի դասագրքերի հեղինակների մոտ նշված դիդակտիկական սկզբունքների արժեքականությունը

Տրամագիր 3. Դիդակտիկական սկզբունքների հարաբերակցությանն առանձին գիտական ուղղությունների կտրվածքով, տոկոսով՝

1. գիտակցություն-ակտիվություն,
2. զննականություն,
3. սիստեմայնություն,
4. մատչելիություն,
5. կայունություն:

Դիդակտիկական սկզբունքների զարգացման գործում ոչ պակաս ներդրում ունեն նաև հայ մանկավարժները և մտավորականները: Այսպես՝ դեռևս 4-5-րդ դարերում Ե. Կողբացին [3] գտնում էր, որ նյութեղեն աշխարհը ազդում է զգայության օրգանների վրա, որի արդյունքում մարդը ճանաչում է իրականությունը: Ուստի, հայ մանկավարժները ուսուցման ժամանակ ուշադրությունը բևեռում էին տեսողական, լսողական և շարժողական անալիզատորների վրա՝ կիրառելով մարմնամարզական վարժություններ (Ռաֆֆի, 1984, Գ. Արծրունի, 1904, Ա. Բուդաղյան, 1906, Պ. Պողոջյան 1963 և այլք): Հետաքրքիր է նաև, որ Յու. Ա. Կոմենսկուց շատ առաջ 7-
www.sportedu.am

րդ դարում և Ա. Շիրակացին (605-690) առաջարկել էր ուսուցման գործընթացում ղեկավարվել «հեշտից դժվարը» և «պարզից բարդը» դիդակտիկական կանոններով: Այդ գաղափարն արդեն 14-րդ դարում հաստատեց Գր. Տաթևացին, իսկ 19-րդ դարում՝ Ղ. Ալամդարյանը:

Աշխարհահռչակ հայ փիլիսոփա Դ. Անհաղթը (5-6-դ դարեր) մատնանշել էր ուսուցանելիս մատչելիության սկզբունքի կիրառման կարևորությունը և տեսական գիտելիքների և պրակտիկայի կապը: Հայ մանկավարժ լուսավորիչ Խ. Աբովյանը [1] ընդգրկել էր ուսուցման գործընթացում դիդակտիկական սկզբունքների իրականացման ուղիները և մեթոդները: Նա

համարում էր, որ ուսումնական գործընթացը պետք է լինի սիստեմատիկ, ակտիվ, զննական, մատչելի, գիտակցված: Հայ մանկավարժները մատչելիության դիդակտիկական սկզբունքը քննարկում էին ուսուցանվողների տարիքային անհատական հնարավորությունների տեսանկյունից (Ն. Զորայան, 1852; Ա. Բահատրյան, 1881; Ղ. Աղայան, 1963): Ուսումնասիրությունները վկայում են, որ հայ մանկավարժները դասակարգում էին 5-7 դիդակտիկական սկզբունքներ, ուր առավել գերադասելի էին համարում զննականություն և սիստեմայնությունը՝ 100 տոկոս, մատչելիությունը՝ 91,7 տոկոս, գիտակցություն-ակտիվությունը՝ 75 տոկոս [17]:

Եզրակացություն: Վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ դիդակտիկայի բնագավառում առավել ճանաչված ու տարածված են համարվում այնպիսի տերմին-

նաբանական եզրույթներ, ինչպիսիք են՝ «ուսուցման սկզբունքներ», «դիդակտիկական սկզբունքներ» և «մեթոդական սկզբունքներ»: Դիդակտիկայի ոչ բոլոր սկզբունքներն են համահավասար, դրանք ենթարկվում են դաստիարակող ու զարգացնող ուսուցման, պարապողների բազմակողմանի ներդաշնակ զարգացման պահանջներին: Ուսուցման գործընթացի օրինաչափությունների արտացոլման խորությունը և հստակությունը որոշվում է մանկավարժության և նրա հարակից գիտությունների զարգացման մակարդակով՝ ֆիզիկական դաստիարակություն, սպորտային պատրաստություն, հոգեբանություն և այլն: Ուսուցման տեսությունում և պրակտիկայում երեք գիտական ուղղությունների դասագրքերի հեղինակների գերակշռող մեծամասնությունը մատնանշում է 5-6 դիդակտիկական սկզբունքների գերակայություն:

■ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Աբովյան Խ., Երկերի լիակատար ժողովածու, Երևան., 1947-1956, հատ. 3-6:
2. Ամիրջանյան Յու. Ա., Ժամանակակից դիդակտիկա, Երևան, Լույս, 1991, 217 էջ:
3. Կողբացի Ե., Եղծ աղանդոց, Երևան, 1970, 59, 76, 182 էջ:
4. Կոմենսկի Յ. Ա., Մեծ դիդակտիկա, Երևան, Հայպետուսումնական հրատ., 1962, 357 էջ:
5. Մանուկյան Ա.Պ., Մանկավարժագիտություն. նոր դասընթաց, Երևան, 2002, էջ 120-141:
6. Боген М.М., Физическое воспитание и спортивная тренировка: обучение двигательным действиям.- М.: Книжный дом «Либроком» 2010.- с. 105-142
7. Булгакова Н. Ж., Плавание: Учебник.- М.: ФиС.- 2001,- 211 с.
8. Гужаловский А. А., Основы теории и методики физической культуры.- М.: ФиС.- 1986.- с. 49-55

9. Крившенко Л. П., Педагогика: Учебник .- М.: Проспект.- 2010 - 432 с.
10. Куписевич Ч., Основы общей дидактики (Пер. с польского). - М.: Высшая школа.- 1986.- 367 с.
11. Матвеев Л. П., Теория и методика физической культуры.- М.: ФиС., 1991.- 543 с
12. Оконь В., Введение в общую дидактику (Пер. с польского). - М.: Высшая школа.- 1990.- 382 с.
13. Пидкасистый П. И., Педагогика: Учебное пособие. - М.: Педагогическое общество России.- 1998.- 193 с.
14. Слостенин В. А. с соавт., Педагогика: Учебное пособие. - М.: Школа- Пресс.- 1998.-512 с.
15. Холодов Ж.К., Кузнецов В.С., Теория и методика физического воспитания и спорта.- М.: Академия.- 2004.- 480 с.
16. Харламов И.Ф., Педагогика: Учебное пособие. - М.: Высшая школа.- 1990.- 576 с.
17. Ghazaryan F. G. , Armenian trage in the formation of didactic principles of the ching//Scieuge in sport: modern issues-2023-N1(8)-pp.-78-87

ANALYSIS OF THE PRINCIPLES OF DIDACTICS THROUGH THE PRISM OF THREE SCIENTIFIC DISCIPLINES

*F. G. Ghazaryan, E.Z. Martirosyan
Armenian State Institute of Physical Culture
G. and Sport, Yerevan, Armenia*

ABSTRACT

Keywords: didactics, teaching principles, pedagogy, physical education, textbook, sports pedagogy.

Research relevance: The history of pedagogy shows that educators and thinkers from different countries and different eras constantly sought to define didactic principles of teaching, and the first attempts were outlined in the 16th-17th centuries. The principles of teaching reflect certain needs. Naturally, these principles evolve in response to the requirements of life, socio-economic conditions, of course, the principles of teaching also change: some lose their relevance while new ones emerge instead. The analysis of scientific and pedagogical literature indicates that there is no single definition of the structure of teaching principles among the authors, there is an inadequacy and inconsistency of opinions.

From this perspective, the didactic principles are examined and analyzed through the prism of three scientific directions.

Research aim and objectives: The purpose of the study is a retrospective analysis of didactic principles, and the Objective is to determine their priority Significance in three academic disciplines: general pedagogy, theory and methodology of physical education, and sports pedagogy.

Research methods and organization: The main research methods were historical-logical analysis, empirical methods of generalization of existing material. Several dozen sources including monographs, textbooks, encyclopedias, manuals have been reviewed.

Research result analysis: The research identifies unique terminological descriptions of didactic principles and six associated **word combinations**. Of the 9 principles accepted in classical pedagogy, 6 to 7 of them are of priority significance, 5 principles out of 3 to 9 prevail in the theory and methodology of physical education and, correspondingly, 5 to 6 principles out of 3 to 7 prevail in textbooks on various sports. Overall 5 (36.9%) and 6 (28.3%) principles are dominant didactic in the three scientific disciplines. The study found a low rating of such didactic principles as dynamism, the leading role of the teacher, a reasonable combination of collective and individual forms of learning, problem-based learning, practical orientation, efficiency and effectiveness. It is noteworthy that all three groups of authors prioritize the principles of consciousness and activity, while didactic teachers emphasize the principle of durability (94.1-100%). Armenian educators and thinkers also Have made a significant contribution to justifying the didactic principles of teaching, as evidenced presented in the study by specific data.

Conclusion: The principles of didactics are subordinate to the requirements of comprehensive and harmonious teaching and development. The reflection of the teaching principles is determined by the level of development of didactics and related disciplines, such as physical education, sports training, psychology and others. The priority of 5-6 didactic principles in the learning process has been identified.

АНАЛИЗ ПРИНЦИПОВ ДИДАКТИКИ СКВОЗЬ ПРИЗМУ ТРЕХ НАУЧНЫХ ДИСЦИПЛИН

*Ф.Г. Казарян, Э.З. Мартиросян
Государственный институт физической культуры
и спорта Армении, Ереван, Армения*

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова: дидактика, принципы обучения, педагогика, физическое воспитание, учебник, спортивная педагогика.

Актуальность исследования. История педагогики свидетельствует, что педагоги и мыслители разных стран и разных эпох постоянно стремились определить дидактические принципы обучения, а первые попытки были очерчены в 16-17вв. Принципы обучения отражают определенные потребности. Под влиянием требований жизни, социально-экономических условий, естественно, меняются и принципы обучения: одни теряют свой смысл, а взамен появляются новые. Анализ научно-педагогической литературы свидетельствует о том, что среди авторов нет единого определения состава принципов обучения, прослеживается неадекватность и разноречивость мнений. С этой точки зрения дидактические принципы рассмотрены и проанализированы сквозь призму трех научных направлений.

Цель и задачи исследования. Целью исследования является ретроспективный анализ дидактических принципов, а задачей – определение их приоритетной значимости в трех учебных дисциплинах: общая педагогика, теория и методика физического воспитания, и спортивная педагогика.

Методы и организация исследования. Основными методами исследования являлись историко-логический анализ, эмпирические методы обобщения существующего материала. Изучены несколько десятков источников информации – монографии, учебники, энциклопедии, пособия.

Анализ результатов исследования. В итоге изучения выделены авторские терминологические обозначения дидактических принципов и 6 словосочетаний в их определении. Из признанных в классической педагогике 9 принципов приоритетное значение имеют 6-7 из них, в теории и методике физического воспитания из 3-9 доминируют 5 принципов и в учебниках по разным видам спорта соответственно из 3-7 – 5-6 принципов. В целом в трех научных дисциплинах доминирующими дидактическими являются 5 (36, 9%) и 6 (28,3%) принципов. В исследовании установлен низкий рейтинг таких дидактических принципов как динамичность, ведущая

роль преподавателя, рациональное сочетание коллективных и индивидуальных форм обучения, проблемности, прикладной направленности, оперативности, учета эффективности. Примечательно, что все три группы авторов преимущество отдают принципам сознательности и активности, а педагоги-дидакты – и принципу прочности (94,1-100%). Немалый вклад в обосновании дидактических принципов обучения внесли также армянские педагоги и мыслители, на что приведены конкретные данные.

Краткие выводы. Принципы дидактики подчинены требованиям всестороннего и гармонического обучения и развития. Отражение принципов обучения определяется уровнем развития дидактики и смежных с ней наук – физическое воспитание, спортивная подготовка, психология и другие. Определена приоритетность 5-6 дидактических принципов в процессе обучения.

Տեղեկություններ հեղինակների մասին

Ֆրունզիկ Գաբրիելի Ղազարյան՝ մ.գ.դ., Ֆիզիկական դաստիարակության տեսության, մեթոդիկայի և ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի ամբիոնի պրոֆեսոր,

Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի պետական ինստիտուտ, Երևան, Հայաստան, Email: frunz.ghazaryan@sportedu.am

Էրիկ Զավենի Մարտիրոսյան՝ մ.գ.թ., Ցիկլիկ մարզաձևերի ամբիոնի դոցենտ,

Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի պետական ինստիտուտ, Երևան, Հայաստան, E-mail: erik.martirosyan@sportedu.am ORSID: 0009-0002-5171-1761

Information about the authors

Frunzik Gabriel Ghazaryan, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Chair of Theory and Methodology of Physical Education and Adaptive Physical Culture, Armenian State Institute of Physical Culture and Sport, Yerevan, Armenia, Email: frunz.ghazaryan@sportedu.am

Eric Zaven Martirosyan, PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Chair of Cyclic Sports, Armenian State Institute of Physical Culture and Sport, Yerevan, Armenia, E-mail: erik.martirosyan@sportedu.am, ORSID. 0009-0002-5171-1761

Հոդվածն ընդունվել է 10.09.2024–ին:

Ուղարկվել է գրախոսման՝ 12.09.2024–ին:

Գրախոս՝ մ.գ.թ., դոցենտ Ա. Հակոբյան